12634 ـ شىرىك ئەقىدىلەر خىرىستىئان دىنىغا قانداق ئارىلىشىپ قالغان ؟

سوئال

ئەگەر ھەقىقى خىرىستىئان دىنى بىر ئاللاھقىلا ئىبادەت قىلىش ئەقىدىسىنى ، ھەمدە ئىبادەتنى ئۇنىڭدىن مەخلۇقاتلىرىدىن ھىچكىم مەيلى ئەيسا ياكى باشقا بىرى بولسۇن ئىبادەت قىلىنمايدۇ دىگەن ئەقىدىنى ئېلىپ كەلگەن تۇرسا ، ئۇنداقتا بۇ دىن قانداقسىگە كۆپ ئىلاھلىق ئەقىدىسى بىلەن ئارىلىشىپ كەتتى ھەمدە ئۇلار قانداق بولۇپ ئەيسا(ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن) ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنى ئاللاھتىن باشقا ئىلاھلار قىلىۋالدى ؟

تەپسىلى جاۋاپ

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن . ئاللاھنى بىر دەپ تونۇش ، ئۇنىڭ مەخلۇقاتلىرىدىن بىرىگە ئەمەس ، يالغۇز ئۇنىڭغىلا ئىبادەت قىلىشقا چاقىرىش _ ئاللاھنىڭ پەيغەمبىرى ئەيسا ۋە شۇنىڭدەك باشقا بارلىق پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن ئەلچىلىكنىڭ ئاساسى قىسمى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن :بىز ھەقىقەتەن ھەر بىر ئۇممەتكە:ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار،شەيتاندىن (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا،كاھىنلارغا ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن) يىراق بولۇڭلار دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئاللاھ ھىدايەت قىلغانلىرىمۇ بار،گۇمراھلىققا تېگىشلىك بولغانلىرىمۇ بار، يەر يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزىتىڭلار نەھل سۈرىسى 36-ئايەت يەنە بىر ئايەتە مۇنداق دىيىلىدۇ:سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: مەندىن باشقا ھىچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار دەپ ۋەھيى قىلدۇقئەنبىيا سۈرىسى 25-ئايەت ئەيسا(ئۇنىڭغا ئامانلىق بولسۇن) بۇ دەۋەت بويىچە خەلقىگە گۇۋاھ بولىدۇ ، ئاللاھ مۇنداق دىگەن:« ئۆز ۋاقتىدا ا□ ئېيتتى: ئى مەريەم ئوغلى ئىسا ! سەن كىشىلەرگە،ا□ نى قويۇپ مەن بىلەن ئانامنى ئىككى ئىلاھ قىلىۋېلىڭلار،دېدىڭمۇ؟ ئىسا ئېيتتى:« (رەببىم!)شەنىڭگە لايىق ئەمەس نەرسىلەردىن سېنى پاك دەپ ئېتىقاد قىلىمەنكى،ماڭا ئېيتىشقا تېگىشلىك بولمىغان سۆزلەرنى مەن ئېيتمايمەن،ئەگەر مەن بۇ سۆزنى ئېيتقان بولسام،ئۇنى سەن چوقۇم بىلىسەن(يەنى مېنىڭ ئۇنداق دېمىگەنلىكىم ساڭا مەلۇملۇق).سەن مېنىڭ زاتىمدىكىنى بىلىسەن،مەن سېنىڭ زاتىڭدىكىنى بىلمەيمەن،غەيبلەرنى ناھايىتى ئوبدان بىلىسەن116.مەن ئۇلارغا پەقەت سەن مېنى ئېيتىشقا بۇيرۇغان سۆزنى،يەنى مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار بولغان ا□ غا ئىبادەت قىلىڭلار،دېدىم.مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولغان مۇددەتتە،ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىم،مېنى قەبزى روھ قىلغىنىڭدىن كېيىن،ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى سەن كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىڭ،سەن ھەممە نەرسىدىن خەۋەردارسەن»مائىدە سۈرىسى 116-117- ئايەتلەر ئەمدى بۇ دىنغا ئەگەشكۈچىلەرنىڭ قانداق بولۇپ ساپ تەۋھىدتىن بۇرۇلۇپ كەتكەنلىكى ، ئەيسا ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنى ئاللاھتىن باشقا ئىلاھلار قىلىۋېلىپ ، ئۇلارغا ئىبادەت قىلغانلىقىغا كەلسەك ، بۇ خىرىستىئان تارىخىدىكى بۇرۇن يۈز بەرگەن ئىش . بىز بۇيەردە ئۇلارنىڭ ئۆز خەلقىنىڭ سۆزلىرىدىن بىر قىسىم ئىسپاتلارنى ئېيتىپ ئۆتىمىز ،قۇلاق بار كىشىلەر ئاڭلىسۇن : ئامرىكا ئىنسىكلوپىدىيىسىدە مۇنداق دىيىلىدۇ : بىر ئىلاھلىق ئەقىدىسى ئىلاھ ھەركىتى سۈپىتىدە تارىختا ناھايىتى بۇرۇنلا باشلانغان. ھەمدە ئەمەلىيەتتە نەچچە ئون يىللار

مابەيندە ئۈچ ئىلاھلىق ئەقىدىسىدىن ئۈستۈن ئورۇندا تۇرغان . خرىستىئان دىنى يەھۇدىي دىنىدىن تەرەققى قىلىپ چىققان ،
ھەمدە يەھۇدىي دىنى بىر ئىلاھلىق ئەقىدىسىدە چىڭ تۇرغان . يېرۇسالىمدىن(مەسىيھنىڭ تۇنجى شاگىرتلىرىنىڭ ئۆيى)
باشلانغان نىسا(مىلادى 325-يىلى مەسىيھ ئاللاھ بىلەن ماھىيەت ۋە مەڭگۈلۈكلۈكتە باراۋەر دېيىلگەن قارار ماقۇللانغان جاي
) غىچە بولغان يولنى توغرا يول بولغان دېيىلگەن دېيىلگەن سۆز ئىنتايىن ئاز بولغان . مىلادى 4- ئەسىردە قارار قىلىنغان ئۈچ
ئىلاھ بىر گەۋدە تەلىماتى ئاللاھنىڭ خاراكتېرى ھەققىدىكى تۇنجى مەسىيھ تەلىماتىغا ئوخشىمايتتى . ئەكسىنچە ئۇ تەلىماتتىن
بۇرۇلۇپ كەتكەنىدى ، شۇڭلاشقا بىر ئىلاھ ئەقىدىسىگە زىت ھالدا تەرەققى قىلغان . [27 294] سىز ئامرىكا
ئىنسىكلوپېدىيىسىدە تىلغا ئېلىنغان ئىالھنىڭ بىرلىكىگە ئىشىنىپ كىلىۋاتقان بىر قىسىم خرىستىئانلارنىڭ قاراشلىرىغا قاراڭ . [
27 300-301] ۋىل دۇرانت مۇنداق دەيدۇ : " خرىستىئان دىنى رىمنى ئىشغال قىلغاندا ، يېڭى دىن يەنى ، خرىستىئان دىنىغا
كۆچتى . قەدىمىي بۇددىزىم دىنىنىڭ قىبنى : چوڭ پوپىنىڭ نامى ، ئۇلۇغ ئانىغا ئىبادەت قىلىش ، كۆڭۈللەرگە خاتىرجەملىك
بېرىدىغان سانىسىزلىغان خۇدالارنىڭ سانى ، ھەمدە ئۇلارنىڭ ھەممە يەردە مەۋجۇت ئىكەنلىكى ، ئۇلارنى سىزىم بىلەن بىلگىلى
بولمايدىغانلىقى ،مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى ئانىنىڭ قىبنى بالىغا كۆچكەندەك ، خرىستىئان دىنىغا كۆچتى .
مەدەنىيلەشكەن ئىمپېرىيە كۆچى ۋە ھۆكۈمرانلىقىنى كۆچلۈك پوپلىققا قاراتتى ھەمدە سۆزنىڭ رولى قىلىچنىڭ رولىغا ئالماشتى
. چىركاۋ پوپلىرى ھۆكۈمەت ئورۇنلىرىغا قويۇلۇشقا باشلىدى . خرىستىئان دىنى شېرىكزىمنى ئاخىرلاشتۇرماستىن ، بەلكى
ئۇنى كۆچەيتتى . گىرىك ئەقىل-پاراستى ھاياتقا يېڭىچە شەكىلدە ، چىركاۋنىڭ دىنىي مۇراسىملىرى ۋە تەلىماتلىرى شەكلىدە
قايتتى . يۇشۇرۇن گىرىك قائىدە-مۇراسىملىرى ئىبادەتخانا مۇقەددەس كىشىلىرىنىڭ قائىدە-مۇراسىملىرى بولۇپ كۆچتى .
ھەمدە مىسىردىن مۇقەددەس ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە ، ھىسابات كۈنى ، مەڭگۈلۈك ساۋاپ ۋە جازا ، ھەمدە ئادەمنىڭ بۇنىڭدا
ياكى ئۇنىڭدا مەڭگۈ ياشايدىغانلىقى ئىددىيەلىرى كەلدى . مىسىردىن يەنە بالىنىڭ ئانىسىغا ئەبادەت قىلىش ، ئىلاھ بىلەن
تەسەۋۋۇپلارچە باغلىنىش قاراشلىرى كەلدى ؛ ئۇ باغلىنىش ئەپلاتونىزىم ، ۋە لائەدرىزىمنى پەيدا قىلدى ھەمدە خرىستىئان
ئەقىدىسىنىڭ بەلگىلىرىنى يوق قىلدى . پېرسىيەدىن مەسىيھنىڭ قايتىپ كىلىشى ۋە ئۇنىڭ زېمىندا 1000 يىل ھۆكۈمرانلىق
قىلىشى ئەقىدىسى كەلدى . " [مەدەنىيەت ھېكايىلىرى ، 11 418] دۇرانتنىڭ سۆزلىرىدىكى خۇداسىزلىق ئىددىيىسىنىڭ ئامىللىرى
ئۇنىڭغا مەلۇم بولسىمۇ ، ھەمدە ئۇ ئۇنىڭ مەڭگۈلۈك ساۋاپ ۋە جازا ئىددىيىسى مىسىرلىقلاردىن كەلگەن دېيىلگەن دەۋاسىدا
كۆرۈلگەن بولسىمۇ ، ھەقتىن بۇرۇلۇپ كەتكەن خرىستىئان دىنىدىكى شېرىكزىمنىڭ مەنبەلىرىنى ئىزدەش ئەمدى سىر ئەمەس ،
ھەمدە ئۇ بىردىنبىر ئۇنى تەتقىق قىلغان كىشى ئەمەس . ئۇنىڭ خرىستىئان دىنى ۋە شىركىزىم دىگەن كىتابىدا ، روبېرتسون
مۇنداق دەيدۇ : " مىسراسىيە يەنى ، پارسىلارنىڭ ئەسلى دىنى بولسا ئەيسانىڭ تۇغۇلۇشىدىن 6 ئەسىر بۇرۇن پارسىلار دۆلىتىدە
گۈللەنگەن . ھەمدە تەخمىنەن مىلادى 70-يىلى رىمغا يېتىپ باردى ھەمدە ئۇ رىمنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا كىڭەيدى . ئاندىن ئۇ
بىرىتانىيەگە يىتىپ بىرىپ ، بىر قانچە بىرىتانىيە شەھەرلىرىگە كىڭەيدى . بۇ دىنىنىڭ بىزگە مۇناسىۋەتلىكلىرى توغرىسىدا مۇنداق
دىيىلىدۇ : ـ مىسراس ، ئۇ شۇنداق ئاتالغاندىن كىيىن ئاللاھ بىلەن ئادەملەر ئوتتۇرىسىدا ۋاستە . [ئۇنىڭ خرىستىئان دىنىدىكى
ئوخشىشىغا قاراڭ : ئەلچىلەر ئىش-ھەرىكەتلىرى ، 4 12] ـ ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنى 25- دىكابىر . [ھەمدە ئۇ
خرىستىئانلارنىڭ ئەيسانىڭ تۇغۇلغان كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن تەبرىكلەش كۈنى] ـ ئۇنىڭ 12 ھەۋارىيۇنى بولغان . [مەتا ،1

10 غا قاراڭ] ــ دۇنيانى قۇقۇزۇش ئۈچۈن ئۆلگەن .[بىرىنچى كورنىسوس ، 315 كە قاراڭ] ــ ئۇ دەپنە قىلىنغان ، بىراق ئۇ هاياتلىققا قايتىپ كىلىدۇ .[بىرىنچى كورنىسوسقا قاراڭ ، 4: 15] ــ [ئۇ هەۋارىيۇنلىرىنىڭ كۆز ئالدىدا ئاسمانغا كۆتۈرلۈپ كەتكەن . [ئەلچىلەر ئىش ـ هەركەتلىرى ، 19 غا قاراڭ] ــ ئۇ قۇتقازغۇچى دەپ ئاتالغان . [تىتۇس 2 13 كە قاراڭ] ــ ئۇنىڭ سۆيەتلىرىنىڭ بىرى – ئۇ يۇۋاش قوزىغا ئوخشايتتى .[جون ، 1: 29 غا قاراڭ] ــ هەر يىلى ئۇنى ئەسلەپ ئىلاهى كەچلىك غىزا ئۆتكۆزىلىدۇ . [بىرىنچى كورنىسوس ، 11 23–25 كە قاراڭ] ــ ئۇنىڭ بەلگىلىرىدىن بىرى – ئۇ يۈيۈلغان . ــ يەكشەمبە كۈنى ئۇلارغا مۇقەددەس كۈن . " فىرانسىيلىك لىئون جوتەھ ئۆزىنىڭ ئىسلام پەلسەپىسگە كىرىش سۆز ناملىق كىتابىدا خىرىستىئان ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە قارشىنىڭ مەنبىيى گېرىك پەلسەپىسىدە بولۇپمۇ ، هازىرقى زامان ئەپلاتونىزىم ئىددىيىسىدە بايقالغان دىگەن قاراش بار بولۇپ ، ئۇ ئەپلاتوننىڭ كائىناتنى ياراتقۇچى ئىددىيىسى قارشىنى ئۈچ ئىلاھ بىر گەۋدە ئىددىيىسىنىڭ ئاساسى قىلغان ، ئاندىن ئۇنى زور كۆلەمدە تەرەققى قىلدۇرغان . شۇنىڭ بىلەن بۇ ئىددىيە بىلەن خىرىستىئان دىنى ئوتتۇرىسىدىكى ئوخشاشلىق زورىيىپ كەتكەن . شۇڭا (ئۇلارنىڭ قارشىدا) ياراتقۇچى ، مۇتلەق مۇكەممەللىك ئىنگىسى ئۆزى بىلەن مەخلۇقاتلىرى ئوتتۇرىسىدا ئىككى ۋاستىچىنى تەيىنلىگەن ، هەمدە ئۇ ئىككەيلەن ئۇنىڭدىن پەيدا بولغان ، يەنى ئۇنىڭ جەۋهىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان . بۇ ئىككى مۇستەقىل گەۋدە ئەقىل ۋە ئىلاهى روھ . ئاندىن ئۇ مۇنداق دىدى : يەھۇدىي ئەقىدىسى بىلەن گىرىك پەلسەپىسىنىڭ نىكاهلىنىشى بىر پەلسەپىنى ئىشلەپ چىقىرىپلا قالماستىن ، بەلكى بىر دىنىنىمۇ يەنى ، نۇرغۇن ئىددىيەلەرنى گىرىكلەردىن قوبۇل قىلغان خىرىستىئان دىنىنى ئىشلەپ چىقاردى . خىرىستىئان ئىلاھ چۈشەنچىسى هازىرقى ئەپلاتونىزىمدەك ئوخشاش مەنبەدىن ئىلىنغان . شۇڭلاشقا ، گەرچە ئۇلار بىر قىسىم تەپسىلاتلاردا پەرقلىق بولسىمۇ ، ئۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا نۇرغۇن ئوخشاشلىقلارنى كۆرىسىز . ئۇلارنىڭ هەرئىككىلىسى ئۈچ ئىلاھ بىرگەۋدە ئەقىدىسىنى ئاساس قىلغان بولۇپ ، هەمدە بۇ ئۈچ ئىلاھ هەر ئىككىلىسىدە بىر نەرسە . مانا بۇ ئامرىكا يازغۇچىسى درايپىرنىڭ كۆرسىتىدىغىنى : بۇددىزىم ۋە كۆپ ئىلاهىزىم بولسا خىرىستىئان بولۇۋىلىپ رىم هۆكۈمىتىدە تەسىرى بار ئورۇنلار ۋە يۇقۇرى مەرتىۋىلەرگە ئىگە بولۇۋالغان مۇناپىقلارنىڭ تەسىرىدە خىرىستىئان دىنىغا كىرگەن . بىراق ئۇلار دىن ئىشىغا ئەزەلدىن كۆڭۈل بۆلمىگەن ۋە ئۇنىڭغا بىرەر كۈن بولسىمۇ ، ئىخلاسى بولمىغان . ئوخشاشلا كونستانتىن هاياتىنى زۇلۇم ۋە رەزىللىكتە ئۆتكۆزگەن . هاياتىنىڭ ئاخىردىكى قىسقىغىنە ۋاقتىنى هىساپقا ئالمىغاندا ، چىركاۋنىڭ بۇيرۇقلىرىغا رىئايە قىلمىغان . [337–ب] گەرچە خىرىستىئان جامائىتى كۈچ ـ قۇدرەت تېپىپ ، كونستانتىننى پادشاهلىققا تەيىنلىگەن بولسىمۇ ، بۇددىزىمنى يىلتىزىدىن يۇتۇنلەي قومۇرۇۋىتىشكە كۈچى يەتمىگەن . ئۇلارنىڭ كۆرشىنىڭ نەتىجىسى ئۇلارنىڭ ئاساسى پىرىنسىپلىرىغا بۇددىزىمنى ئارلاشتۇرۇۋىتىش بولغان . ئۇنىڭدىن بىر يىڭى دىن يىتىلىپ ، ئۇنىڭدا خىرىستىئان دىنى بىلەن بۇددىزىمنىڭ باراۋەرلىكى گەۋدىلەنگەن . ئۇلارنىڭ ئۆز كىتابىدا گۇۋاهلىق بەرگىنىدەك ، شۇنداق قىلىپ خىرىستىئانلار ئۇلاردىن ئىلگىرى كەلگەن كاپىرلارنىڭ يولىغا قەدەممۇ ـ قەدەم ئەگەشتى . ئاللاھ مۇنداق دىگەن :« يەهۇدىيلار: ئۆزەير ا� نىڭ ئوغلىدۇر دېدى،ناسارالار: مەسىھ(يەنى ئىسا) ا� نىڭ ئوغلىدۇر دېدى، بۇ،ئۇلارنىڭ ئاغزىدىكى (دەلىلسىز) سۆزدۇر، (ئۇلارنىڭ سۆزلىرى)ئىلگىرىكى كاپىرلارنىڭ(يەنى مۇشرىكلارنىڭ: پەرىشتىلەر ا� نىڭ قىزلىرىدۇر دېگەن)سۆزلىرىگە ئوخشايدۇ.ا� ئۇلارغا لەنەت قىلسۇنكى،(ا� نىڭ بالىسى يوقلۇقىغا روشەن دەلىل تۇرسا،ھەقىقەتتىن باتىلغا بۇرۇلۇپ)ئۇلار قانداقمۇ(ا� نىڭ بالىسى باردەپ)ا� غا يالغان چاپلايدۇ .» تەۋبە سۈرىسى 30–ئايەت

ھەمدە ئاللاھ بولسا كۈچ-قۇۋۋەت مەنبيى